ภาวะผู้นำเชิงประกอบการบนฐานอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน*

Entrepreneurial Leadership Based on the Noble Eightfold Path for Sustainable Educational Management

พระครูโกศลธรรมโชติ, พระมหาอาคม อตฺถเมธี และพระปลัดฮอนด้า วาทสทฺโท
Phrakhru Kosonthammachot, Phra Maha Akhom Atthamethi and Phra Palad Honda Vadasuddo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: monphotak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงประกอบการบนฐานอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความเชิงพุทธปรัชญา และการสังเคราะห์แนวคิด ผลการศึกษาพบว่า อริยมรรคมีองค์ 8 สามารถนำมาประยุกต์เป็นกรอบทางปัญญาและจริยธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงประกอบการ โดยหลักปัญญาสัมพันธ์กับการกำหนดวิสัยทัศน์ การคิดเชิงกลยุทธ์ และการสร้างนวัตกรรม หลักศีลเป็นแนวทางกำกับการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการบริหารทรัพยากรด้วยความสุจริต ส่วนหลักสมาธิสัมพันธ์กับความเพียร การตัดสินใจอย่างรอบคอบ และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง กรอบการบูรณาการที่สังเคราะห์ขึ้นเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงประกอบการและภารกิจการบริหารการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาผู้บริหารและครู การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางเชิงแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาที่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษา ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความยั่งยืนขององค์กร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงประกอบการ; อริยมรรคมีองค์ 8; การบริหารการศึกษา; ความยั่งยืน

---

*ได้รับบทความ: 5 กันยายน 2568; แก้ไขบทความ: 31 กรกฎาคม 2569; ตอบรับตีพิมพ์: 28 สิงหาคม 2569
Received: September 5, 2025; Revised: July 31, 2026; Accepted: August 28, 2026

Abstract

This academic article aims to examine entrepreneurial leadership based on the Noble Eightfold Path for sustainable educational management. The study draws on the Tipiṭaka, books, academic literature, and relevant research, employing content analysis, Buddhist philosophical interpretation, and conceptual synthesis. The findings indicate that the Noble Eightfold Path can be applied as an intellectual and ethical framework for developing entrepreneurial leadership. Within this framework, wisdom contributes to vision development, strategic thinking, and innovation. Ethical conduct guides communication, professional practices, and the responsible and transparent management of resources, while mental discipline supports perseverance, sound decision-making, and continuous organizational development. The proposed integrative framework connects Buddhist principles with entrepreneurial leadership competencies and four key areas of educational management: curriculum development, professional development of school administrators and teachers, promotion of lifelong learning, and ethical use of technology. This framework offers a conceptual approach to educational management that emphasizes educational quality, collective responsibility, and organizational sustainability.

Keywords: Entrepreneurial Leadership; Noble Eightfold Path; Educational Management; Sustainability

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้องค์กรการศึกษาต้องปรับแนวทางการบริหารให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาวะผู้นำเชิงประกอบการ เป็นแนวคิดทางการบริหารที่ให้ความสำคัญกับการมองเห็นโอกาส การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพัฒนานวัตกรรม และการบริหารความเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำต้องสามารถกำหนดทิศทางองค์กรและบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภณธศร ปุ๊ดหน่อย, กิติยรัตน์ จันทร์หอม และโชติ บดีรัฐ (2565, หน้า 340-353) อธิบายว่า การคิดเชิงกลยุทธ์เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรและความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การสร้างนวัตกรรมและการแสวงหาโอกาสทางการ

บริหารจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับความรับผิดชอบทางจริยธรรม เพื่อมิให้การมุ่งผลสำเร็จขององค์กรละเลยประโยชน์ของผู้เรียน บุคลากร และสังคม

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาพิจารณาเป็นฐานทางจริยธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หลักธรรมดังกล่าวเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาปัญญา ความประพฤติ และจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา พระประยูร อาจิณฺณธมฺโม (รุ่งเรือง), วิโรจน์ คุ้มครอง และชัยชาญ ศรีหานู (2568, หน้า 1-16) ได้ศึกษากระบวนการเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ในโพธิปักขิยธรรม โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ธรรมทั้งแปดในการพัฒนาบุคคลตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อนำมาพิจารณาในมิติการบริหารการศึกษา อริยมรรคมีองค์ 8 สามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เจตนา การตัดสินใจ การสื่อสาร และความรับผิดชอบของผู้นำได้ ทั้งนี้ การประยุกต์หลักธรรมเพื่อการบริหารเป็นการตีความเชิงแนวคิด มิใช่การเปลี่ยนความหมายหรือจุดมุ่งหมายดั้งเดิมของอริยมรรคมีองค์ 8

การบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากร การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตลอดจนความสามารถขององค์กรในการปรับตัวและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ไพฑูรย์ สนสาย, รัฐภูมิ มีศิริ และโชติ บดีรัฐ (2565, หน้า 538-550) เสนอว่า การพัฒนาบุคลากรภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มสมรรถนะ การเรียนรู้ และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาร่วมกับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาได้ อย่างไรก็ดี ความสามารถในการบริหารและการสร้างนวัตกรรมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาองค์กรในระยะยาว หากขาดหลักจริยธรรมกำกับการดำเนินงาน การบูรณาการภาวะผู้นำเชิงประกอบการกับอริยมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาในฐานะแนวทางเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจอย่างมีปัญญาเข้ากับการบริหารสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาแนวคิดภาวะผู้นำเชิงประกอบการร่วมกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 พบว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดเน้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาวะผู้นำเชิงประกอบการมุ่งพัฒนาความสามารถในการแสวงหาโอกาส สร้างนวัตกรรม และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัญญา ความประพฤติ และจิตใจ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทั้งสองจึงมีความสำคัญต่อการอธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะใช้ความสามารถเชิงประกอบการควบคู่กับหลักคุณธรรมได้อย่างไร โดยไม่ลดทอนความหมายของหลักพุทธธรรมให้เหลือเพียงเครื่องมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร ด้วยเหตุนี้บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงประกอบการบนฐานอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอกรอบการบูรณาการเชิงแนวคิดที่สามารถนำไปประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารองค์กรการศึกษาอย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2. ภาวะผู้นำเชิงประกอบการในบริบทองค์กรการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงประกอบการ (Entrepreneurial Leadership) เป็นแนวคิดทางการบริหารที่ผสานความสามารถในการมองเห็นโอกาส การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การบริหารความเสี่ยง และการสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่องค์กร สรวงอัยย์ อนันทวิจักษณ์ และสามัคคี กิจเจริญ (2566, หน้า 95-112) อธิบายว่า ภาวะผู้นำลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ การปรับตัว และการสร้างนวัตกรรม แม้แนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากภาคธุรกิจ แต่สามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรการศึกษาโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการบริหารสถานศึกษา แทนการแสวงหาผลกำไรเป็นเป้าหมายหลัก สอดคล้องกับการศึกษาของฮัมดี้ คอแด๊ะ และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2564, หน้า 221-234) ที่เสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์บริบท สร้างความร่วมมือ และริเริ่มนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาแนวคิดและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกปัจจัยสนับสนุนภาวะผู้นำเชิงประกอบการได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกลยุทธ์ เป็นความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์โอกาสและวางแผนพัฒนาองค์กร 2) ด้านการสื่อสาร เป็นความสามารถในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) ด้านบุคลิกภาพ เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับความรับผิดชอบ การปรับตัว และการตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน และ 4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มและร่วมพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ บุญจักรวาล รอดบำเรอ และคณะ (2565, หน้า 520-535) ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม และการดำเนินงานเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำในบริบทองค์กรการศึกษาได้

ดังนั้น การมุ่งสร้างนวัตกรรมและความคล่องตัวในการบริหารจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับหลักคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน บุคลากร และทรัพยากรทางการศึกษา หลักอริยมรรคมีองค์ 8 จึงสามารถนำมาประยุกต์เป็นกรอบทางจริยธรรมในการกำกับการใช้สมรรถนะเชิงประกอบการ เพื่อให้การพัฒนาองค์กรดำเนินไปบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความสุจริต และความยั่งยืน

3. อริยมรรคมีองค์ 8 กับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงประกอบการเพื่อการบริหารการศึกษา

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนามนุษย์ทั้งด้านปัญญา ศีล และสมาธิ ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ (สำ.ม. (ไทย) 19/8/10) องค์ธรรมทั้งแปดมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันในการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้อง การประพฤติสุจริต และการฝึกจิตให้ตั้งมั่น เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับภาวะผู้นำเชิงประกอบการ สามารถประยุกต์เป็นกรอบทางปัญญาและจริยธรรมสำหรับกำกับการแสวงหาโอกาส การ

สร้างนวัตกรรม และการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียน บุคลากร และสังคมควบคู่กับความสำเร็จขององค์กร

การบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 กับภาวะผู้นำเชิงประกอบการควรตั้งอยู่บนความเข้าใจว่า หลักธรรมมีจุดมุ่งหมายดั้งเดิมเพื่อการพ้นทุกข์ มิใช่หลักการบริหารองค์กรโดยตรง การนำมาประยุกต์จึงเป็นการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้นำ โดยเฉพาะการใช้ปัญญากำหนดทิศทาง การสื่อสารอย่างสุจริต การบริหารด้วยความรับผิดชอบ และการมีสติต่อการตัดสินใจภายใต้ความเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ธรรมกับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงประกอบการสามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

การประยุกต์อริยมรรคมีองค์ 8 กับภาวะผู้นำเชิงประกอบการในการบริหารการศึกษา สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ปัญญา ศีล และสมาธิ โดยด้านปัญญาประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ สัมมาทิฏฐิเป็นหลักในการใช้ความรู้และเหตุผลพิจารณาสภาพปัญหาและกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง ส่วนสัมมาสังกัปปะเป็นหลักกำกับเจตนาในการคิดริเริ่มและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียน บุคลากร และส่วนรวมเป็นสำคัญ

ด้านศีลประกอบด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์กับการบริหารงานที่ยึดความสุจริตและความรับผิดชอบ สัมมาวาจาเป็นแนวทางในการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือภายในสถานศึกษา สัมมากัมมันตะเป็นหลักกำกับการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับคุณธรรมและธรรมาภิบาล ขณะที่สัมมาอาชีวะเกี่ยวข้องกับการประกอบหน้าที่โดยสุจริต ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักพิจารณาการบริหารทรัพยากรและงบประมาณอย่างโปร่งใส คุ้มค่า และไม่เบียดเบียนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ด้านสมาธิประกอบด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ โดยสัมมาวายามะเป็นหลักส่งเสริมความเพียรในการแก้ไขข้อบกพร่องและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง สัมมาสติเป็นหลักในการรู้เท่าทันสถานการณ์ พิจารณาข้อมูลและผลกระทบก่อนตัดสินใจ ส่วนสัมมาสมาธิเป็นหลักในการฝึกจิตให้ตั้งมั่นซึ่งสามารถประยุกต์กับการกำกับตนเองและการดำเนินงานอย่างมีเป้าหมาย แม้ต้องเผชิญกับข้อจำกัดหรือความเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษาการพิจารณาองค์ธรรมทั้งแปดร่วมกับภาวะผู้นำเชิงประกอบการจึงเป็นการนำหลักปัญญา ศีล และสมาธิมาใช้ประกอบการกำหนดทิศทาง การสร้างนวัตกรรม และการบริหารทรัพยากรของสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับความถูกต้องของวิธีดำเนินงานควบคู่กับผลสำเร็จทางการศึกษา กรอบการประยุกต์นี้เป็นข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ผู้เขียนสังเคราะห์จากหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และแนวคิดภาวะผู้นำเชิงประกอบการ เพื่อใช้ประกอบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและคำนึงถึงความยั่งยืนขององค์กร

เมื่อพิจารณาองค์ธรรมตามหลักไตรสิกขา สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาได้สามส่วน ได้แก่ ปัญญา ประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ เป็นฐานในการพิจารณาปัญหา กำหนดเจตนา และเลือกแนวทางพัฒนาองค์กร ศีล ประกอบด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เป็นหลักกำกับการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการใช้ทรัพยากรด้วยความสุจริต ส่วน สมาธิ ประกอบด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ สนับสนุนการฝึกตน ความรอบคอบ และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน การบูรณาการทั้งสามส่วนช่วยให้การใช้สมรรถนะเชิงประกอบการมีหลักคุณธรรมกำกับ มิให้การแสวงหาโอกาสหรือการสร้างนวัตกรรมกระทบต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้อง

สำหรับการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสามารถนำกรอบดังกล่าวไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารบุคลากร การจัดสรรทรัพยากร และการส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยพิจารณาทั้งผลสำเร็จของงานและความถูกต้องของวิธีดำเนินการ อริยมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นฐานคิดทางจริยธรรมที่สามารถประยุกต์ร่วมกับภาวะผู้นำเชิงประกอบการ เพื่อสนับสนุนการบริหารการศึกษาที่มีความรับผิดชอบและมุ่งพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

4. การบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน

การบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืนมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน บุคลากร และสถานศึกษาให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงคุณภาพการศึกษา การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และความรับผิดชอบต่อสังคม ภาวะผู้นำเชิงประกอบการมีบทบาทในการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาศักยภาพองค์กร ส่วนอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักทางปัญญาและจริยธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์เพื่อกำกับการตัดสินใจและการดำเนินงานของผู้บริหาร การเชื่อมโยงแนวคิดทั้งสองสามารถพิจารณาผ่านภารกิจทางการศึกษา 4 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของผู้เรียน จึงควรตอบสนองต่อบริบทของสังคมและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (มานะ สินธุวงษานนท์, นัฐยา บุญกองแสน และกชกร หวังเติมกลาง, 2566, หน้า 527-544) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงประกอบการสามารถริเริ่มการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยใช้สัมมาทิฏฐิประกอบการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสัมมาสังกัปปะกำกับเจตนาในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 2) การพัฒนาผู้บริหารและครูสู่ความเป็นมืออาชีพ คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารและครูในการพัฒนางานและจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน การพัฒนาวิชาชีพจึงต้องครอบคลุมความรู้ทางวิชาการ ทักษะดิจิทัล ความคิดสร้างสรรค์ และจรรยาบรรณวิชาชีพ (พระพัฒนพล สิริสุวณฺโณ (เพ็ชรไชย) และวิทยา ทองดี, 2566, หน้า 757-766) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูร่วมพัฒนานวัตกรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

โดยใช้สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะเป็นหลักกำกับความรับผิดชอบและความสุจริตในการปฏิบัติงาน 3) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้บุคลากรพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง อติพร เกิดเรือง (2565, หน้า 164-185) ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจึงควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาทักษะใหม่ และการนำความรู้มาใช้ปรับปรุงงาน โดยประยุกต์สัมมาวายามะในการพัฒนาตนและสัมมาสติในการพิจารณาผลการปฏิบัติงานอย่างรอบคอบ 4) การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยสนับสนุนการบริหารข้อมูล การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล แต่การนำมาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความเสมอภาคในการเข้าถึง และการคุ้มครองข้อมูลของผู้เรียนและบุคลากร (ยุภาวดี พรมเสถียร และธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์, 2564, หน้า 1-13) ผู้บริหารควรใช้สัมมาทิฏฐิประกอบการเลือกเทคโนโลยีและสัมมาสติในการประเมินผลกระทบจากการใช้งาน เพื่อให้การพัฒนานวัตกรรมตอบสนองต่อความจำเป็นของสถานศึกษาโดยไม่เพิ่มภาระหรือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

การดำเนินงานทั้งสี่ด้านต้องอาศัยผู้บริหารที่สามารถริเริ่มและจัดการความเปลี่ยนแปลง โดยมีหลักคุณธรรมกำกับการใช้ทรัพยากรและการตัดสินใจ อริยมรรคมีองค์ 8 จึงสามารถนำมาประยุกต์ร่วมกับภาวะผู้นำเชิงประกอบการ เพื่อวางแนวทางบริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้เรียน ความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาองค์กรในระยะยาว

5. สรุป

ภาวะผู้นำเชิงประกอบการบนฐานอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่เชื่อมโยงความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแสวงหาโอกาส และการบริหารความเปลี่ยนแปลงเข้ากับหลักปัญญาและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลการสังเคราะห์เอกสารพบว่า อริยมรรคมีองค์ 8 สามารถนำมาประยุกต์เป็นกรอบกำกับการใช้สมรรถนะเชิงประกอบการ โดยหลักปัญญาสนับสนุนการกำหนดวิสัยทัศน์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หลักศีลกำกับการสื่อสารและการปฏิบัติงานด้วยความสุจริต ส่วนหลักสมาธิส่งเสริมความเพียร ความรอบคอบ และความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์กร การบูรณาการดังกล่าวมุ่งให้ผู้บริหารสามารถสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาโดยคำนึงถึงความถูกต้องและประโยชน์ของผู้เรียน บุคลากร และสังคม การนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารและครู การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมของนวัตกรรม การจัดสรรทรัพยากร และผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควบคู่กับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กรอบการบูรณาการที่สังเคราะห์ขึ้นจึงเป็นข้อเสนอเชิงแนวคิดสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งควรได้รับการศึกษาหรือประเมินความเหมาะสมในบริบทสถานศึกษาก่อนนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติในวงกว้าง

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การสังเคราะห์องค์ความรู้จากพระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องนำไปสู่กรอบการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงประกอบการบนฐานอริยมรรคมีองค์ 8 โดยใช้หลักปัญญา ศีล และสมาธิเป็นกรอบกำกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านปัญญาสัมพันธ์กับการกำหนดวิสัยทัศน์ การคิดเชิงกลยุทธ์ และการสร้างนวัตกรรม ด้านศีลสัมพันธ์กับการสื่อสาร การบริหารทรัพยากร และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่วนด้านสมาธิสัมพันธ์กับความเพียร การตัดสินใจอย่างรอบคอบ และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง กรอบการบูรณาการนี้เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารการศึกษาผ่านภารกิจสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาผู้บริหารและครู การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โดยมีเป้าหมายให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาดำเนินควบคู่กับความรับผิดชอบและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม องค์ความรู้ที่นำเสนอจึงเป็นกรอบแนวคิดสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำเชิงประกอบการที่คำนึงถึงคุณธรรมและความยั่งยืนขององค์กรการศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

ที่มา: สังเคราะห์จากผลการวิจัยโดยผู้วิจัย และออกแบบแผนภาพโดยใช้ ChatGPT (OpenAI, 2026)

เอกสารอ้างอิง

บุญจักรวาล รอดบำเรอ, วิชัย จันทร์จำรูญ, สุกิจ โพธิ์ศิริกุล, วรฉาย ทองคำ และวิราภรณ์ ส่งแสง. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน. *วารสารรัชต์ภาคย์,* 16(45), 520-535. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/download/258158/174070/956226

พระประยูร อาจิณฺณธมฺโม (รุ่งเรือง), วิโรจน์ คุ้มครอง และชัยชาญ ศรีหานู. (2568). กระบวนการเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ในโพธิปักขิยธรรมเพื่อการบรรลุธรรม. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์,* 11(1), 1-16. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/article/view/274763

พระพัฒนพล สิริสุวณฺโณ (เพ็ชรไชย) และวิทยา ทองดี. (2566). การพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 8(1), 757-766.

ไพฑูรย์ สนสาย, รัฐภูมิ มีศิริ และโชติ บดีรัฐ. (2565). การพัฒนาบุคลากรภายใต้การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *Journal of Modern Learning Development*, 7(11), 538-550.

ภณธศร ปุ๊ดหน่อย, กิติยรัตน์ จันทร์หอม และโชติ บดีรัฐ. (2565). การคิดเชิงกลยุทธ์: แนวคิด และกระบวนการบ่มเพาะเชิงสมรรถนะ. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 340-353.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มานะ สินธุวงษานนท์, ณัฐยา บุญกองแสน และกชกร หวังเติมกลาง. (2566). การศึกษากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี,* 6(5), 527-544.

ยุภาวดี พรมเสถียร และธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้จริงหรือ?, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,* 15(3), 1-13. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/256210

สรวงอัยย์ อนันทวิจักษณ์ และสามัคคี กิจเจริญ. (2566). ความเป็นผู้นำเชิงผู้ประกอบการ เพื่อสร้างความสำเร็จของธุรกิจยุคดิจิทัล. *วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม,* 3(3), 95-112. https://so15.tci-thaijo.org/index.php/Journalbid/article/view/467

อติพร เกิดเรือง. (2565). การจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนไทยยุค 4.0. *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(2), 164-185. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/255709

ฮัมดี้ คอแด๊ะ และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15. *วารสารวิจยวิชาการ*, 4(4), 221–234. https://doi.org/10.14456/jra.2021.95

OpenAI. (2026). *ChatGPT* [Large language model]. https://chatgpt.com/